

Tämä on rinnakkaistallennettu versio alkuperäisestä julkaisusta.

Tämä on julkaisun kustantajan pdf.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Kontu-Korhonen, U. 2019. Musiikin ammattilainen sairaalamuusikkona. Teoksessa L-M. Lilja-Viherlampi (toim.) Musiikkihyvinvointia! Musiikkityö sairaala- ja hoivaympäristöissä. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 120. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 43 - 56.

URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167125.pdf>

Kaikki julkaisut Turun AMK:n rinnakkaistallennettujen julkaisujen kokoelmassa Theseuksessa ovat tekijänoikeussäännösten alaisia. Kokoelman tai sen osien käyttö on sallittu sähköisessä muodossa tai tulosteena vain henkilökohtaiseen, ei-kaupalliseen tutkimus- ja opetuskäyttöön. Muuhun käyttöön on hankittava tekijänoikeuden haltijan lupa.

This is a self-archived version of the original publication.

The self-archived version is a publisher's pdf of the original publication.

To cite this, use the original publication:

Kontu-Korhonen, U. 2019. Musiikin ammattilainen sairaalamuusikkona. In L-M. Lilja-Viherlampi (eds) Musiikkihyvinvointia! Musiikki työ sairaala- ja hoivaympäristöissä. Course Material from Turku University of Applied Sciences 120. Turku: Turku University of Applied Sciences, 43 - 56.

URL: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167125.pdf>

All material supplied via TUAS self-archived publications collection in Theseus repository is protected by copyright laws. Use of all or part of any of the repository collections is permitted only for personal non-commercial, research or educational purposes in digital and print form. You must obtain permission for any other use.

Musiikin ammattilainen sairaalamuusikkona

Uli Kontu-Korhonen

Tarkastelen artikkelissa sairaala- ja hoivamuusikon ammattilaisuutta ja muusikon tehtäviä hoito- ja hoivaympäristöissä, sekä tuon esille kouluttajan näkökulmia sairaala- ja hoivamuusikoiden erikoistumiskoulutuksen sisältöön ja toteutukseen.

Musiikin laaja-alaiset merkitykset ja vaikutukset sekä pyrkimys musiikin olemuksen hahmottamiseen auttavat lukijaa pohtimaan, mitä musiikki oikeastaan on ja mitä musiikki ihmisille merkitsee.

Sairaala- ja hoivamuusikoiden osaamisen, ominaisuuksien ja työtapojen kuvaaminen valottaa hoivaympäristössä työskentelevän muusikon ammattiroolin eri puolia sekä sitä, mikä tässä tehtävässä on oleellista.

Johdanto – lähtökohtia ja edellytyksiä

Lähtökohtana ja edellytyksenä sairaalamuusikoiden kouluttajan tehtävilleni olen pitänyt sitä, että voidakseni kouluttaa erilaisia muusikoita laajentamaan omaa ammattilaisuuttaan sairaalamuusikon tehtäviin, tulee minun itseni tehdä sairaalamuusikon työtä riittävästi. Tällöin minulla on kokemuspohjaa sekä elävä tuntuma sairaalamuusikon rooliin, joka poikkeaa esimerkiksi pedagogin tai taiteilijan työnkuvasta. Sairalamuusikon ammattilaisuus muodostuu ja jalostuu kunkin taiteilijan tai pedagogin omista vahvuuksista. Ei ole olemassa yhdenlaista sairaalamuusikkoa eikä sairaalamusiikkia.

Oma matkani sairaalamuusikkona ja sairaalamuusikkojen kouluttajana alkoi 2011–2012 Musique et Santé -instituutin järjestämällä koulutuksella *Music in Health Care Settings: Training Trainers*. Tässä koulutuksessa korostettiin aktiivista tekemistä ja kokemuksellisuutta. Koulutuksessa nousi usein esiin vanha kiinalainen ja myös Benjamin Franklinin (1706–1790) sanomaksi liitetty ajatus: ”*Tell me and I forget, teach me and I remember, involve me and I learn.*” Tämä ajatus on kulkenut ohjenuoranani suunnitellessani sairaala- ja hoivamuusikoiden erikoistumiskoulutusta.

Mitä enemmän olen toiminut sairaalamuusikkona, sitä nöyremmäksi olen tullut musiikin ja sen vaikutuksien edessä. Yhä enemmän olen alkanut luottaa myös hiljaisuuteen ja siihen, että vähemmän on enemmän. Sairalamuusikon työssä korostuu hyvän soundin merkitys. Yksikin ääni voi olla ihme, ja kaksi ääntä voi olla ”koko universumi”. Eräs opiskelija osui asian ytimeen esitellessään itsensä: ”Olen sairaalamuusikko ja työskentelen rakkauden ammattilaisena.” Pedagogisen rakkauden ajattelutavan mukaan ainoastaan sydämellään näkee hyvin (ks. Skinnari 2004). Sama pätee myös sairaalamuusikkoon.

Sairalamuusikon työ on vienyt minut pohtimaan, miksi musiikki vaikuttaa niin voimakkaasti sairaala- ja hoivaympäristöissä. Tuntuu siltä, että sairaala- ja hoivamusiikkityön sisällön määrittäminen lähtee hahmottumaan musiikin merkityksien ja musiikin olemuksen yleisestä pohdinnasta. Mitä musiikki oikeastaan on? Mitä tarkoitamme, kun kutumme jotakin musiikiksi? Mistä on kyse sairaala- ja hoivamuusikon musiikillisissa kohtaamisissa?

Kirjoitan tässä artikkelissa pääasiassa sairaalamuusikon ammattilaisuuden näkökulmasta, vaikka hoivamuusikon ammattiroolissa on paljon samoja piirteitä. Työn sisällöissä on kuitenkin myös eroja: hoivakoti on *koti* ja sairaala on *sairaala*, ei koti. Toimintakulttuuri näissä ympäristöissä on erilainen. Ammattinimikkeiden määrittelyssä on erilaisia ja vakiintumattomia käytäntöjä. Ajattelen, että sairaalamuusikko työskentelee sairaalassa ja hoivamuusikko hoivakodissa tai esimerkiksi kotihoidossa. Tämä on kuitenkin hieman liukuva määritelmä.

Kouluttajan ajatuksia ja haasteita – mitä, miten ja miksi

Toimin syventävien opintojen opettajana Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian toteuttamassa Yhteisömuusikon erikoistumiskoulutuksessa: muusikkona sairaala- ja hoivaympäristöissä, vuosina 2017–2018 ja 2018–2019. Koulutus on kohden-

nettu musiikin ammattilaisille, jotka näissä 30 opintopisteen opinnoissa laajentavat omaa ammatillista osaamistaan sairaala- ja hoivamusikon tehtäviin. Koulutus järjestetään ensimmäisen kerran Suomessa, ja sitä tukee opetus- ja kulttuuriministeriö. (Turun ammattikorkeakoulu 2018.)

Tämä koulutus on haastanut myös minut miettimään, mitkä ovat oleellisia asioita tällaisessa koulutuksessa, jossa jokainen muusikko on persoonaltaan ja musiikilliselta taustaltaan omanlaisensa. On olemassa mm. taiteilija-, pedagogi- ja kasvattajapersoonia; on kansanmuusikoita, klassisen musiikin taitajia, varhaiskasvattajia, instrumentipedagogeja, orkesterimuusikoita, opettajia ja kanttoreita.

Oleellista ei kenties olekaan se, *mitä* soitat, vaan *miten* ja *miksi* soitat. Miten kohtaat ihmisen?

Sairaalamuusikko ei voi etukäteen suunnitella työskentelynsä etenemistä, koska sairaalassa tilanteet vaihtelevat niin paljon. On elettävä hetkessä. Muusikon työn sisältöön, siihen mitä, miten ja miksi hän missäkin tilanteessa soittaa tai laulaa, vaikuttavat monet asiat: kuulijan/kuulijoiden vireystila ja vastaanottavaisuus, sairaalan toimintaympäristön mahdollisuudet ja rajoitteet, se, millaiseksi vuorovaikutus kehittyy, miten lukea sanallista ja sanatonta kommunikointia ja niin edelleen. Muusikon tehtävässä sairaalaympäristössä korostuvat hyvä läsnäolotaito ja organisointikyky, sekä ennen kaikkea muusikon kyky *havainnoida* ja *reflektoida* huomioitaan sekä musiikillinen taito *reagoida* näihin havaintoihin.

Sairaalamuusikko on vahva ja nöyrä yhtä aikaa ja toimii muusikon roolissa yhdessä ihmisten kanssa. Ei ole olemassa yhdenlaista sairaalamuusikko- tai sairaalamusiikki-ihannetta.

Sairaalamuusikon päätyökalu on musiikki itsessään: äänet ja sävelet, melodiat, harmoniat, rytmit, dynamiikat ja sointivärit. Haasteeksi muusikolle saattaa muodostua esimerkiksi tilanteiden ennakoimattomuus. Ratkaisu muusikon musiikillisille valinnoille löytyy herkkyydestä, siitä että aistii kussakin tilanteessa potilasta/kuulijaa ja ottaa siitä impulssin omalle musiikilliselle toteutukselleen – hätäilemättä ja luottaen siihen, että ratkaisut löytyvät. Vaihtoehtoja toteutuksille on aina monia. Muusikko voi tehdä vain oman osuutensa siinä hetkessä, ei ihmeitä.

Kouluttajan tehtävä on antaa tietoa ja haastaa sairaala- ja hoivamusiikkityöhön erikoistuvat opiskelijat itse miettimään omaa ammattilaisuuttaan ja sitä, mihin suuntaan kukin sitä haluaa kehittää. Kuinka tulla tietoiseksi omista vahvuuksistaan ja haasteistaan tässä ammattiroolissa?

Sairaalamuusikon osaamisia ja ominaisuuksia

Sairaala- ja hoivamuusikon osaamiset ja ominaisuudet voidaan jaotella seuraavasti:

- musiikillinen osaaminen
- henkilökohtaiset ominaisuudet
- ammatillinen osaaminen.

Näiden osaamisten ja ominaisuuksien yksilölliset kombinaatiot ja painotukset määrittävät kunkin sairaala- ja hoivamuusikon henkilökohtaisen työkalupakin.

Erikoistumiskoulutuksien alun orientointivaiheessa on toteutettu ryhmätyönä tehtävä, jossa koulutettavat pohtivat millaisia ominaisuuksia ja millaista osaamista muusikko tarvitsee työskennellessään sairaala- tai muussa hoivaympäristössä.

Laaditun tehtävän tuloksena syntyi alla olevia sairaala- ja hoivamuusikon työssä tarvittavia määritelmiä (alkuperäisin, opiskelijoitten kirjoittamin sanamuodoin, toim. huom.):

Musiikillinen osaaminen

- soitto- ja laulutaito / taiteilijuus / lauluäänen käyttö / sopiva mukana kuljetettava soitin / esityksellinen ja tulkinnallinen osaaminen
- ulkoa osattu, eri kohderyhmille räätälöity ohjelmisto
- improvisaatio, laulujen varioiminen, äänimaailmojen luominen
- kuulijoiden osallistaminen; haetaan suostumus tai annetaan mahdollisuus osallistumiseen (ei opeteta)
- intuitiivisuus - milloin käyttää potilaalle tuttua ohjelmistoa ja milloin improvisoida uutta musiikkia
- musiikki-interventioiden metodit ja lähestymistavat (lapset, teinit, aikuiset) jne.

Henkilökohtaisia ominaisuuksia

- tietoisuus; henkilökohtainen tietoisuus, tietoisuus tilasta, tietoisuus soittimien fyysisistä vaatimuksista
- herkkyyys / joustavuus / harkinta / kärsivällisyys / tarkkailu
- empaattisuus / rauhallisuus / kypsyyys / inhimillisyys / intuitio
- aitous ja hienotunteisuus / työskentely ihmisen, ei sairauden kanssa / kyky olla ihmisiin yhteydessä – saada kontakti / huomaavaisuus potilaita, henkilökuntaa, perheenjäseniä kohtaan
- avoin ja oppivainen mieli / uteliaisuus
- oman persoonan kautta työskentely / emotionaalinen tasapaino
- jne.

Ammatillinen osaaminen

- vuorovaikutustaidot / sanallinen ja sanaton kommunikointi / kehonkielen tulkitseminen, ymmärrys
- kyky työskennellä yksin ja ryhmässä
- havainnointi- ja reflektointikyky
- tilannetaju / tietoisuus tilasta ja ympäristöstä / ymmärtää ja kuvitella musiikin ja muusikon paikka
- tasapainottaa oma musiikillinen persoona potilaan tarpeisiin jolle tai jonka kanssa soittaa
- kunnioitus potilaisiin / henkilökuntaan / ympäristöön / perheisiin / potilaan rajoitteisiin ja kykyihin
- aitous / luovuus / luottamus / sopeutumis- ja muuntautumiskyky
- läsnäolo ja toisen ihmisen kuunteleminen / kyky keskittyä potilaaseen omien musiikillisten tai muiden tarpeiden sijaan / kyky vastata ja tarvittaessa muuttaa tunnelmaa / ymmärrys tilanteista, joissa musiikki on tervetullutta tai ei tervetullutta
- organisointikyky / organisatorinen ja menetelmällinen joustavuus
- työhön valmistautuminen, työroolin tiedostaminen sekä työstä palautuminen
- itsearviointi – sairaalassa koetut kohtaamiset ja kokemukset, musiikilliset toteutukset osastoilla / teoreettisen ja käytännöllisen pätevyyden syventäminen
- mukautuminen potilaan reaktioihin tai käytökseen ottaen huomioon intervention tarkoituksen / pitäytyminen muusikon roolissa
- oman työn markkinointi ja verkostoituminen
- työn sisällön ja merkityksien sanallistaminen / kyky valmistella ja suunnitella omia toteutuksia
- yhteistyön luominen ja ylläpitäminen sairaalayhteisöön / kyky luoda kontakteja
- hoivaympäristön hygieniavaatimuksien ja vaihteluvollisuuden sisäistäminen
- eettisyys / kulttuurillinen hienotunteisuus, herkkyyys ja hyväksyminen / ihmisten tasavertainen kohtelu iästä, kulttuurista tai uskonnosta riippumatta
- havaitseminen, potilaan henkilökohtaisen tilan kunnioittaminen, kun löytää ”herkän kohdan” kohdata ihminen musiikin kautta
- jne.

Yhteenvetoa edellä kuvattujen määritelmien pohjalta:

Sairaala- ja hoivamuusikon tehtäviin sopivat ne muusikot, joilla on sisäinen kutsumus tällaiseen työhön. Työssä tarvitaan hyviä musiikillisia taitoja: taiteilijuutta tai/ja musiikkipedagogin osaamista, oman instrumentin sekä riittävän laajan ulkoa osatun ohjelmiston hallintaa. Sairaala- ja hoivamuusikon tehtävissä yhtä tärkeäksi taidoksi musiikillisen osaamisen rinnalle nousee kyky kohdata ihmisiä aidosti ja läsnäolevasti. Muusikko havainnoi tilanteita potilashuoneissa ja pyrkii aistimaan, onko potilas vastaanottavainen musiikkihetkelle.

Muusikko virittäytyy sairaalan, osaston ja potilashuoneen rytmiin ja tunnelmaan sekä tunnustelee potilaan vointia. Muusikko yhdistää ja kommunikoi ja tekee sen musiikkinsa kautta. Muusikko kutsuu ja houkuttelee ja toimii musiikin monenlaisien merkitysten mahdollistajana. Muusikko kunnioittaa potilaan yksityisyyttä ja työskentelee tilanteiden mukaisesti eri tavoin: esim. soittaa istuen, soittaa seisten tai soittaa liikkeessaan paikasta toiseen musisoiden joskus potilaasta kauempana ja joskus lähempänä ottaen myös huomioon muun muassa silmien katseiden kohtaamis- korkeuden. Muusikko pitäytyy omassa tehtävässään, ei samastu potilaisiin ja pyrkii purkamaan kohtaamiaan tilanteita työohjauksessa, mahdollisen työparin kanssa tai oman päiväkirjan kirjoittamisen kautta.

Musiikilla, niin hoivaympäristöissä kuin muuallakin, voi olla monenlaisia tavoitteita, muun muassa taiteellisia, pedagogisia, kasvatuksellisia, sosiaalisia tai terapeuttisia. Sairaalamuusikko mahdollistaa musiikin kosketuksen ja työskentelee kuulijan suostumuksesta käsin. Musiikista voi aina myös kieltäytyä.

Työtavoista – esityksellinen työtapa ja osallistava työtapa

Kouluttajana haluan pysyä avoimena musiikin moninaisille toteutuksille ja merkityksille. Siksi en ole kiinnostunut määrittelemään sairaala- ja hoivamuusikon työnkuvaa liian tarkasti, koska musiikki on niin laaja asia ja muusikoita on niin monenlaisia – kuten ihmisiäkin. Yhä uusia musiikin mahdollisuuksia ja merkityksiä tullaan havaitsemaan ja uudenlaisia muusikon työn toteutustapoja tullaan myös jatkossa luomaan.

Suppeasti ajatellen, sairaala- ja hoivamusiikkityön toteutuksen voi ajatella jakautuvan kahteen osa-alueeseen:

ESITYKSELLINEN TYÖTAPA

Esityksellinen työtapa muistuttaa esiintymistilannetta, jossa muusikko antaa kuulijalle musiikillisen lahjan. Tämän voidaan ajatella myös liittyvän taiteen saavutettavuuteen ja kaikkien ihmisten kulttuurisiin oikeuksiin sekä taiteen itseisarvoon.

OSALLISTAVA TYÖTAPA

Osallistavaan työskentelyyn houkutteleva muistuttaa musiikkipedagogin ja -kasvattajan työtä. Sairaalassa muusikko osallistaa musiikkiin, laulamaan ja/tai soittamaan, eli mahdollistaa matalan kynnyksen musisoimisen yhdessä.

Toisaalta pelkkä musiikin kuunteleminenkin on osallistavaa, vaikka mitään näkyvää tekemistä ei olisikaan.

Kuva 1.

Iloinen hetki Lastenlinikalla. Sairaalamuusikot Päivi Hakomäki ja Uli Kontu-Korhonen. Kuva: Karoliina Ek.

Musiikin olemuksesta ja merkityksistä

Ihminen on kulttuurillinen olento.

Ihmisellä on kulttuurisia tarpeita.

Taiteella on itseisarvonsa.

Ihminen on normaalisti jo syntyessään musiikillinen.⁸

Musiikin olemusta ei osata täysin selittää. Musiikkikasvatuksen professori Lauri Väkevä on tutkinut David J. Elliottin musiikkikasvatusfilosofiaa. Elliott selittää musiikin luonnetta teoksessaan *Music Matters, The Philosophy of Music Education* sanoen, että ”musiikki on inhimillisesti organisoitua ääntä ja hiljaisuutta” (Väkevä 1999).

Musiikin on myös sanottu olevan *muodon saanutta soivaa materiaa, ääneen perustuva taiteen muoto tai tunteiden peili*. Joskus taas kommentoidaan, että *hiljaisuus on musiikkia korvillemme* tai että *musiikki on hienostunutta äänirunoutta*.

Musiikki voi olla myös viestinnän yksi muoto. Musiikkia onkin verrattu kieleen – voisiko sen avulla kommunikoida erityisesti tunteiden tasolla? (ks. Helveranta 2017.) Vai tekeekö äänen musiikiksi se, että se on musiikiksi tarkoitettu? Musiikista on niin moneksi, eikä kysymykseen ole oikeita tai vääriä vastauksia. Musiikki olkoon siis sitä, mitä kukin musiikkina pitää, vaikkapa linnunlaulua tai sängyn kaiteen rummuttelua.

Musiikkia kuuluu aina ja kaikkialla, halusimme tai emme. Nykypäivänä musiikista voi nauttia monin eri tavoin. Live-esitysten lisäksi käytössämme on monenlaisia tallennustapoja, ja internetin kautta on käytössämme lukuisia mahdollisuuksia musiikin kuunteluun. Musiikki on osa sosiaalista elämäämme. Musiikin määrittely vaihtelee eri kulttuureissa. Monissa kulttuureissa tanssi kuuluu ehdottomana osana musiikkiin. (Tervaniemi 2014.) Se tuntuu ymmärrettävältä, sillä musiikki vaikuttaa myös aivojen motorisiin alueisiin. Jo pieni vauva alkaa keinuttaa itseään musiikin tahdissa.

⁸ Omia johtajatuksiani.

Mitä musiikki siis on? Musiikin määrittelyn ydin voisi olla musiikin herättämässä kokemuksessa. Musiikki mittaa aikaa ja tapahtuu aina presensissä, tässä ja nyt. Onko kyseessä yhteyden etsiminen? Erilliset sävelet kohtaavat ja muodostavat suhteita, synnyttävät jännitteitä, jotka purkautuvat, dissonoivat ja konsonoivat. Musiikki on eräänlaista suhdetoimintaa edeten orgaanisesti ja muodostaen kokonaisuuksia. Musiikki perustuu omaan logiikkaansa ja on siksi ennalta arvattavaa. Hyvä läsnäolo ja herkistynyt tietoisuus voivat mahdollistaa kuulijalle intensiivisen musiikillisen kokemuksen. Elämykseen tarvitaan siis ihmisen oma tahtotila: tahto sallia itselleen musiikin kosketus ja sen tunteminen, olla tässä hetkessä tässä musiikissa, olla musiikin virran vietävissä tai sävelten kannateltavana.

Nuorisolehti Demin nettikeskustelupalstalla (2015) pohdittiin kysymystä: ”Mitä musiikki sinulle merkitsee?” Nuoret vastasivat muun muassa näin:

Musiikki on mulle kaikki se, mikä täyttää tyhjät ajatukset ja saa päivät kulkemaan radallaan. Kaikki musiikki on ainutlaatuisia, kaikki on aina uutta. Voit löytää samasta biisistä uuden puolen aina uudestaan. Musiikki rauhoittaa mielen ja saa tuntemaan, että on oikeasti elossa.

Musiikki on mulle kaikki kaikessa.

Musiikki on mulle taidetta, se on mulle yks näteimmistä asioista maailmassa. Musiikin avulla voi kuvata mitä tahansa tunnetilaa, se tuo laulajan/bändin tunteet esille, jos biisissä on sanoma. Musiikissa on niiiiin paljon fiilistä, se on aina mukana, minne meneekään, se saa joko iloseksi tai surulliseksi. Se on siis käytännössä suuri osa elämäni, koska sillä on niin monta erilaista merkitystä.

Nuorilla musiikki on usein tärkeä osa kasvua ja ryhmytymistä. Musiikin avulla voidaan tiedostamattakin käsitellä murrosiän ahdistusta ja kasvukipuja (Helkkula 2015).

Musiikin herättämät muistot liittyvät usein tunnetiloihin, mielihyvän kokemiseen sekä erilaisiin tapahtumiin, ja ihminen tuntee tarvetta hakeutua näihin tilanteisiin uudestaan. Ihmiset osaavat yleensä hyvin nimetä oman mieli- tai inhokkimusiikkinsa. Mielipiteet musiikista ovatkin hyvin henkilökohtaisia. (Tervaniemi 2014.) Musiikin kliinisen tutkimuksen ja aivotutkimuksen kautta on viime vuosina opittu ymmärtämään, että musiikin avulla voidaan aktivoida ja muokata useiden emootioiden, vireystilaa, kognitiivisia toimintoja ja liikkeitä säätelevien aivoalueiden toimintaa (Särkämö 2010).

Musiikki on värähtelyä, joka kulkee korvakäytävien kautta aivoihin. Musiikki aktivoi terveen ihmisen aivoja laaja-alaisesti. Tämä on todettu monissa tutkimuksissa. Aivoissa olevia neuronien muodostamia hermoverkkoja ja hermoratoja on voitu kuvantaa, ja todeta musiikin vaikutuksia näihin ratoihin. Mitä enemmän tarkkuutta vaativa tehtävä ihmisellä on, sitä enemmän neuronit aktivoituvat. Musiikki on sähköistä aktiviteettia aivoille ja se voi auttaa aivoja muovautumaan. (Soinila 2014.)

Aivohalvauksipotilaiden on huomattu kuntoutuvan paremmin, kun he saavat kuunnella lempimusiikkiaan. Synnyttäjät ovat saaneet helpotusta musiikista. Musiikilla on voitu rauhoittaa levottomia dementikkoja tai aggressiivisia lapsia. Musiikilla on lyhyt- ja pitkäaikaisia fyysisiä ja psyykkisiä vaikutuksia ihmiseen.

Voisiko olla musiikkia ilman aivoja?

Oleellista on, miltä musiikki tuntuu ja millaisia kokemuksia musiikki herättää.

Muusikko sairaalassa – musiikkia ihmiseltä ihmiselle

Ohessa olevat sairaanhoitajien kommentit ja palautteet on kerätty vastasyntyneiden teho-osaston hoitohenkilökunnalta⁹. Olen työskennellyt sairaalamuusikkona tällä osastolla usean vuoden ajan.

”Musiikki tuo mielihyvää, iloa ja lohtua niin henkilökunnalle kuin perheillekin. Itse asiassa toivoisin, että tiimissämme olisi vakituisesti muusikko, ihan henkilörakenteissa”, sanoo osastonhoitaja Elisabet Mäntysalo. Kun osastonhoitaja esitteli ideaa sairaalamuusikosta osastonsa henkilökunnalle vuonna 2014, reaktiot olivat yllättyneitä. ”Idea herätti ihmetystä – että ihanko totta, näille meidän pikkukeskosille tulisi joku laulamaan. Mietittiin, että mitä hyötyä siitä voisi heille olla. Mutta heti Ulin ensimmäisen käynnin jälkeen ihmettelyt loppuivat, sillä vauvojen positiiviset reaktiot musiikkiin olivat kaikkien nähtävissä, myös ihan monitoreissa näkyvissä arvoissa,” toteaa Mäntysalo. (Isolammi 2015.)

Sairaalassa ollessaan ihminen on ulkona yhteiskunnan normaaleista ympäristöistä sekä oman kodin tutusta turvasta. Potilaalla on päällään sairaalan vaatteet ja mukana on hyvin vähän henkilökohtaisia tavaroita. Sairaalassa korostuu ihmisyyys, eikä siellä ajatella titteleitä. Sairaalassa kohtaa aitoutta, sillä ihmisillä ei ole niin vahvoja suojamuureja kuin ns. normaalissa elämässä.

*Olen vain kerran ollut paikalla, kun sairaalamuusikko on käynyt, mutta olen aivan ihastunut! Ehdottomasti jatkoa tällaiselle toiminnalle! IHANAA, RAUHOITTA-
VAA MYÖS HOITAJILLE! AUTTAA PYSÄHTYMÄÄN HETKEEN!*

Sairalamuusikon työ on inhimillistä humanitaarista työtä. Muusikko työskentelee eri ikäisten ihmisten kanssa, joiden taustoja hän ei yleensä tunne. Sairaalassa soiteetaan ihmisille eikä sairauksille. Sairalamuusikko ei ensisijaisesti työskentele itsensä takia tai taiteilijana yleisölle, vaan ihmisenä ihmiselle. Tällainen asenne kuuluu muusikon soitossa; siinä miten hän käyttää aikaa, miten fraseeraa, viipyilee ja varioi tai kenties juttelee välillä potilaan kanssa – koskettaa ja palvelee, kommunikoi ja reagoi musiikilla.

⁹ Lainausten käyttöön on saatu lupa.

Sairaalamuusikon käynneistä on selvä hyöty sairaille vastasyntyneille. Olen nähnyt lasten rauhoittuvan musiikista ja pemselin-toiminnot ovat tasoittuneet. Musiikki rauhoittaa yleisesti huoneissa, henkilökunnan toiminta muuttuu rauhallisemmaksi ja äännettömämmäksi luonnollisesti musiikin yhteydessä. Vauvat hyötyvät paljon rauhallisuudesta, pienistäkin hetkistä, sillä teho-osaston luonteeseen kuuluu ääntä ja toimintaa on luonnollisestikin paljon. Musiikki rauhoittaa ja rentouttaa myös hoitajia. Työn luonne on hektinen ja pienet rauhoittumiset auttavat keskittymisessä ja tarkkaavaisuudessa. Niitähän tarvitaan osastolla erityisen paljon.

Sairaalamuusikko työskentelee sairaalassa oman osaamisensa tuojana hyvässä yhteistyössä ja keskinäisessä luottamuksessa hoitohenkilökunnan kanssa. Musiikin olemus on terapeutin, vaikka sairaalamuusikko ei ole terapeutti vaan sairaala- ja hoivamusikikityöhön erikoistunut musiikin ammattilainen. Sairaalassa musiikki voi yhdistää ihmisiä ja tuoda hoitoprosessiin uuden vuorovaikutteisen ulottuvuuden. Musiikki vaikuttaa potilaan lisäksi myös omaisiin ja hoitohenkilökuntaan ja koko osaston tunnelmaan.

Sairaalamuusikon käynti on tuonut pelkkää iloa. Hetkeksi koneiden äänistä täyttynyt tehohoitohuone täyttyi kauniista ja lempeästä musiikista. Voimauttaa myös hoitajaa, vanhempien iloinen reagointi, kun he katsovat lapsensa reagoitua, liikuttaa syvästi. Musiikki luo siltoja tavalla, joihin puhe ei kykene. Olisipa tätä enemmän!

Sairaanhoidaja Tiina Laaksonen sanoo, että tutkimusten mukaan musiikin vaikutus keskosiin ja vastasyntyneisiin on suuri. Musiikin avulla voidaan suunnata vauvan huomio pois epämiellyttävistä tai kivuliaista tuntemuksista tai peloista ja ahdistuksista. Kun ympäristössä on miellyttävä, kivun kanssa kilpaileva aistiärsyke kuten musiikki, keskushermosto keskittyy tähän positiiviseen signaaliin ja jättää kipuärsykkeet pienemmälle huomiolle. Ilmiötä kutsutaan termillä porttikontrolliteoria. (Isolammi 2015.)

Sairaalamuusikko kohtaa työssään kaiken ikäisiä potilaita ja asiakkaita. Musiikki mahdollistaa osaltaan elävän musiikin kosketuksen ja taiteen saavutettavuuden myös kuulijan sairaalassa olon aikana. Sairaalamuusikko jakaa osastoilla potilaiden kertomia musiikin herättämiä muistoja ja tarinoita, kohtaa liikuttumisen, rentoutumisen ja ilon hetkiä, toimii musiikkinsa kautta lohdun tuojana. Sairaalamuusikon on hyvä pohtia oman työnsä sisältöjä, tiedostaa musiikin laaja-alaisia merkityksiä ja tutustua tutkimustuloksiin sekä vetää näistä yhteyksiä omaan käytännön työhönsä.

Sairaalamuusikon lempeä laulu herättää syvän kokemuksen työmme merkityksellisyydestä ja inhimillisyydestä. Yhteys omaan sisimpään ajoittain stressaavassa työssä uhkaa kadota. Sairaalamuusikko tuo mukanaan hyvää mieltä ja eheyttä.

Lopuksi

Sairaala- ja hoivamuusikon työ tuntuu konkreettisen merkitykselliseltä ja vuorovaikutteiset tilanteet antavat paljon myös muusikolle. Musiikkityö sairaaloissa ja muissa hoivaympäristöissä on tärkeää, ja sillä on hyviä vaikutuksia hoitoprosessiin ja koko hoivayhteisöön.

Ylilääkäri Miikka Peltomaa sanoo Sairaalamusiikki – Elävän musiikin merkityksestä -dokumenttielokuvassa, että kaikissa kulttuureissa mitä tunnetaan nykyajalta tai menneiltä ajoilta, tiedetään, että musiikki ja rytmi on ollut jollain lailla läsnä. Se on oleellinen ja jotenkin itsestään selvä sisäänrakennettu osa inhimillistä olemista ja inhimillistä kulttuuria ja ei ole sattumaa, että me kokoonnumme yhdessä laulamaan, yhdessä soittamaan. Jotain hyvää me saamme siitä matkaamme. Sitä hyvää on opittu myös tutkimaan, katsomaan miten musiikki ihmisessä vaikuttaa. Tieteellinen tutkimus avaa yhä enemmän ja enemmän musiikin mahdollisuuksia terveyden edistäjänä ja myös sairauksien hoitajana. Meille on avautunut aivan uusi hieno maailma, kiehtova ja mielenkiintoinen; saa nähdä mihin kaikkeen musiikilla päästään.

”Sairaalamuusikkous ei ole tietysti mitä tahansa musiikin tai muusikon tuomista sairaalaan, vaan siinä täytyy olla paljon osaamista ja ymmärtämistä sairaalamiljööstä. Siellä pitää terveydenhuoltoympäristön ja kulttuuritoimijan hyvin löytää toisensa. Siinä sairaalamuusikot ovat avainasemassa.” (Peltomaa 2017.)

Kuva 2.

”Nuku, nuku nurmilintu. Väsy, väsy västäräkki.” Sairaalamuusikko Uli Kontu-Korhonen, Vastasyntyneiden teho-osasto Saari, HUS. Kuva: Heikki Tuuli.

Lähteet

Helkkula, M. 2015. Mielimusiikkisi lievittää jopa kipua. Hyvä Terveys -digilehti 5/2015. Haastateltavana musiikkiterapian professori Jaakko Erkkilä. Viitattu 1.10.2018 https://www.hyvaterveys.fi/artikkeli/terveys/mielimusiikkisi_lievittaa_jopa_kipua.

Helveranta, P. 2017. Musiikki erityisnuoren tunteiden ilmaisun tukena: Musiikin hyödyntäminen toiminnanohjauksessa. Opinnäytetyö. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.11.2018 http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/130544/pia_helveranta2.pdf?sequence=1.

Isolammi, H. 2015. Musiikki kuuluu myös sairaalaan. Artikkel. Rondo-lehti 10/2015.

Nuorisolehti Demi 4/2015. Nettikeskustelupalsta. Viitattu 2.10.2018 <https://www.demi.fi/keskustelu/musa-mita-musiikki-teille>.

Peltomaa, M. 2017. Sairaalamusiikki: Elävän musiikin merkityksestä sairaalaympäristössä. Dokumenttielokuva. Haastattelu dokumentissa. Käsikirjoitus, kuvaus ja leikkaus Terhi-Anneli Koivisto, työryhmä: A. Brummer, T. Koivisto, U. Kontu-Korhonen & S. Sariola. Dokumentista tehdyllä teaserillä on vapaa käyttöoikeus: <https://youtu.be/L40jcmjl8w>.

Skinnari, S. 2004. Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Soinila, S. 2014. Musiikki ja aivot -luento. Suomen Musiikkilääketieteen yhdistyksen symposium 7.6.2014. Artikkelin kirjoittajan muistiinpanot. Julkaisematon lähde.

Särkämö, T. 2010. Musiikkia aivoille – Miten musiikki vaikuttaa aivojen toimintaan. Julkaisussa J. Varho & M. Lehtovirta (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. Viitattu 15.10.2018 http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf.

Tervaniemi, M. 2014. Musiikki arjessa -luento. Suomen Musiikkilääketieteen yhdistyksen symposium 7.6.2014. Artikkelin kirjoittajan muistiinpanot. Julkaisematon lähde.

Turun ammattikorkeakoulu. Yhteisömusikko - muusikkona sairaala ja hoivaympäristöissä. Viitattu 22.10.2018 <https://www.turkuamk.fi/fi/tyoelamapalvelut/koulutushaku/yhteisomusikon-erikoistumiskoulutus-muusikkona-sa/>.

Väkevä, L. 1999. Musiikin merkitys David J. Eliottin praksiaalisessa musiikkikasvatusfilosofiassa. Viitattu 20.10.2018 <http://www.wedu oulu.fi/muko/lvakeva/lisuri/musiikin.htm>.